

Εκκλησία και κρατική εξουσία (Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Οι Χριστιανοί ως μέλη της Εκκλησίας πολιτογραφούνται στην βασιλεία του Θεού. Η βασιλεία όμως του Θεού «ουκ έστιν εκ του κόσμου τούτου»[1]. Και οι Χριστιανοί, ενώ βρίσκονται στον κόσμο αυτόν, έχουν το πολίτευμα στους ουρανούς[2]. Εκεί είναι ο τόπος της τελικής αναφοράς τους και από εκεί προέρχονται οι αρχές της επίγειας συμπεριφοράς τους. Χωρίς να παύουν να είναι πολίτες της επίγειας πατρίδας τους και να συναναστρέφονται με όλους τους ανθρώπους, είναι «συμπολίται των αγίων και οικείοι του Θεού»[3]. Η παράδοση αυτή κατάσταση προσδιορίζει ανάλογα και την θέση τους απέναντι στην κρατική εξουσία.

Η θέση των Χριστιανών απέναντι στην κρατική εξουσία καθορίζεται σε γενικές γραμμές με την απάντηση που έδωσε ο Χριστός στο ερώτημα των Φαρισαίων και των Ηρωδιανών, αν επιτρέπεται να πληρώνουν φόρο στον Καίσαρα. Ο Χριστός, πριν απαντήσει στο ερώτημα, ζήτησε να του παρουσιάσουν ένα νόμισμα. Όταν το πήρε, ρώτησε: «Τίνος η εικόν αυτή και η επιγραφή»; Εκείνοι απήντησαν:

«Καίσαρος». Τότε τους είπε: «Απόδοτε ούν τα Καίσαρος Καίσαρι και τα του Θεού τω Θεώ»[4].

Χαρακτηριστικό εδώ είναι ότι η απάντηση του Χριστού δεν καλύπτει μόνο την ερώτηση, αλλά επισημαίνει και κάποιο καινούργιο στοιχείο, που είναι προφανώς και το ουσιωδέστερο. Η ερώτηση που υποβλήθηκε περιοριζόταν στο θεμιτό ή μη της καταβολής φόρου στον Καίσαρα. Η απάντηση του Χριστού προχωρεί περισσότερο και επισημαίνει την υποχρέωση που υπάρχει απέναντι στον Θεό. Με τον τρόπο αυτόν προβάλλεται το ουσιωδέστερο· το «εν ου εστι χρεία»[5].

Εξετάζοντας αναλυτικότερα την απάντηση του Χριστού προς τους Φαρισαίους και τους Ηρωδιανούς παρατηρούμε τα εξής. Σε αυτήν χρησιμοποιείται το ρήμα «αποδίδωμι», που σημαίνει επιστρέφω κάτι στον κύριό του[6]. Ο άνθρωπος δηλαδή καλείται να επιστρέψει κάτι που δεν του ανήκει· κάτι που δεν είναι δικό του. Αλλά σε τελευταία ανάλυση ο άνθρωπος δεν έχει τίποτε δικό του. Ο Απόστολος Παύλος παρατηρεί: «Τι έχεις ο ουκ έλαβες; Ει δε και έλαβες, τι καυχάσαι ως μη λαβών;»[7]. Όλα όσα έχει ο άνθρωπος προέρχονται από τον Θεό. Όταν λοιπόν προσφέρει κάτι στον Θεό, δεν το «δίδει», αλλά το «αποδίδει», δηλαδή το επιστρέφει στον Κύριό του. Αυτό κάνει και όταν προσφέρει στον Θεό ολόκληρη την ύπαρξή του, που δημιουργήθηκε «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσίν» του. Επιστρέφει το δημιούργημα στον Δημιουργό του. Αποδίδει την εικόνα στο αρχέτυπό της.

Στην απάντηση όμως του Χριστού γίνεται λόγος και για απόδοση πραγμάτων στον

Καίσαρα. Εδώ άλλωστε αναφερόταν και η ερώτηση. Ποια είναι λοιπόν αυτά; Στην αφήγηση ως πράγματα του Καίσαρα παρουσιάζονται τα νομίσματα. Αυτά είναι που έχουν την εικόνα και την επιγραφή του. Έτσι δικαιολογείται και η καταβολή του φόρου. Αυτό όμως δεν είναι καινούργιο. Και αυτοί που ρωτούσαν τον Χριστό δεν αρνούσαν την καταβολή του φόρου. Το καινούργιο λοιπόν βρίσκεται στο «απόδοτε τα του Θεού τω Θεώ». Όλο το βάρος πέφτει στο δεύτερο αυτό σκέλος της απαντήσεως, με το οποίο και τοποθετούνται τα πράγματα στην σωστή τους θέση.

Βέβαια και το πρόβλημα της σχέσεως του ανθρώπου με την κρατική εξουσία δεν είναι ασήμαντο, ιδίως όταν πρόκειται για εξουσία που εκλέγεται και με την ψήφο του. Πρωταρχική όμως σπουδαιότητα έχει η σχέση με τον Θεό. Αυτή συνεπάγεται καθολική αυτοπροσφορά, ενώ ταυτόχρονα προσφέρει ουσιαστική ελευθερία από κάθε συμβατική αρχή και εξουσία. Έτσι οι υποχρεώσεις προς τον Καίσαρα τοποθετούνται σε δεύτερη μοίρα. Είναι συμβατικές και παροδικές, όπως και η εξουσία του Καίσαρα. Εδώ λοιπόν δεν υπάρχει μόνο αναγνώριση αλλά και άρνηση της εξουσίας. Την αναγνώρισή της μαρτυρεί η αποδοχή πραγμάτων που ανήκουν στον Καίσαρα. Και την άρνησή της φανερώνει η τελική αναφορά των πάντων στον Θεό. Όλα ανήκουν στον Θεό, από τον οποίο και προέρχονται.

Η χρησιμοποίηση του χωρίου αυτού για την υποστήριξη της υποχρεώσεως των Χριστιανών να πειθαρχούν στην κρατική εξουσία αρχίζει με τους Απολογητές[8]. Η άποψη αυτή είναι βέβαια σωστή, αλλά δεν εξαντλεί το νόημα του χωρίου, ενώ η επίκλησή του για δικαιολόγηση της υποταγής της Εκκλησίας στο κράτος το παρερμηνεύει. Εφόσον όλα ανήκουν στον Θεό, σε αυτόν ανήκει και η εξουσία του Καίσαρα, όπως και ο ίδιος ο Καίσαρας. Δεν υπάρχει τίποτε, που να προέρχεται από άλλη αρχή και να μην ανήκει δικαιοματικά στον Θεό. Ο ίδιος ο αυτοκράτορας, παρατηρεί ο Τερτυλλιανός, ανήκει περισσότερο στους Χριστιανούς και όχι στους ειδωλολάτρες, εφόσον ο Θεός των Χριστιανών είναι ο Κύριος όλων, και αυτός παραχωρεί την εξουσία στον κόσμο[9].

(συνεχίζεται)

[1] Ίω. 18, 36.

[2] Βλ. Φιλιπ. 3,20.

[3] Έφεσ. 2,19.

[4] Ματθ. 22,20-1. Μάρκ. 12,17. Λουκ. 20,25.

[5] Βλ. Λουκ. 10, 42.

[6] Βλ. Ίω. Χρυσοστόμου, Όμιλία εις τὸ κατὰ Ματθαῖον 70,2, PG 58,656.

[7] Α΄ Κορ. 4,7.

[8] Βλ. Ίουστίνου, Απολογία 1,17.

[9] Βλ. Τερτυλλιανού, Απολογητικός 33.